

שמעתא למיקתא

גליון ריג' – פ' תרומה ה'תשע"ה / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב' מאכל שיש בו שאריות בשר, האם יש להמתין אחריו שש שעות

מהשאלות המצויות בכל בית, האם מאכל פרווה שנאכל ממנו בסעודה בשרית מותר לאכול בסעודה חלבית, והאם האוכל מאכל יש בו שיורי בשר צריך להמתין לאחריו שש שעות על מנת לאכול חלב.

א. לחם שנוגע בבשר אכילתו עם גבינה

כתבו ה**טשו"ע** (סי' צא סעי' א) שצריך לזהר שלא יגע בשר בלחם, שאם יגע בו אסור לאכולו עם גבינה. וכן יזהר שלא יגע בו גבינה, שאם יגע בו אסור לאכולו עם בשר. וביאר ה**ש"ך** (סי' א וסי' טז) שכ"ז כשהמאכל לח, אבל בלא"ה מותר לאכול את הלחם עם המין השני, ואף שהמאכל לח מנוגל לחדיח את הלחם ולאכולו עם המין השני. וכן נקטו ה**פרי"ח** (סי' טז) ו**החכ"א** (מב, ה). אולם **בכנה"ג** (הגה"א אות ב וג) תמה על ה**ש"ך** שהרי בטשו"ע כתבו "שאם יגע בו אסור לאכולו עם גבינה", ומשמע דאין לזה תקנה, כי הברש נדבק ביותר בלחם. ועיי"ש דאפילו אם הגבינה יבשה אוסרת. והביאו ה**פמ"ג** (סו). וכן פסק **בערוה"ש** (אות ה). מיהו ה**פת"ש** (סי' טז) דחה דברי הכנה"ג וסיים דמ"מ נראה דבלחם יש חילוק, דאם נגע בלחם שלם או בפרוס מצד חוץ במקום הקשה סגי בהדחה, אבל אם נגע מצד פנימי במקום הרך בעי גרידה (שהוא פחות מקליפה, ש"ך סי' צ"ו סי' כ"א), ע"כ. [מיהו משאר האחרונים הנ"ל משמע בהדחה לחוד סגי ולא בעינן גרידה. אלא דשו"מ **ביד יהודה** (פה"א סי' ט) שכתב כהפתי"ש]. ומ"מ עיינן **בערוגת הבשם** (סי' צא) שכת' דאם מייחד הלחם לאכולו רק עם בשר או עם חלב, בזה לא חיי' דלמא אשתלי. ע"כ. והביאו ה**דרכ"ת** (סי' צא וסי' ב). ועי' בזה בגליון קפ"ה.

ב. אכילת גבינה עם לחם שנאכל בסעודה בשרית

והנה שינוי **בירושלמי** (פסחים סוף ה"ד) א"ר יוסי ההין דאוכל חובץ (גבינה, פני משה) וּבדעתיה מיכול קופד (בשר, פני משה) צריך מבער פיסת, ע"כ. ופירש **בקרן העדה** (שם) הדרוצה לאכול בשר אחר סעודה חלבית, צריך לבער גם החתיכה לחם שהיתה על השולחן בשעה שאכל הגבינה, ע"כ. וכן מובאר בפרוש זה **בטור** בסי' צ"א. וכן פסק ה**שו"ע** בסי' פ"ט סעי' ד'. (ומשמע שהלחם נאסר אפילו כשאינו רואה עליו שאריות בשר וכיו"ב. ואפשר דחששו חז"ל שמא בלע מטעם רוח רותח וכדומה ולא אדעתיה).

[והטשו"ע הם דלא **כפני משה** (שם) שפירש בירושלמי שיש להעביר הגבינה מעל השלחן שמא יבא לאכול ממנה אחר הברש, ע"כ. וכבר עמדו עליו **העמודי ירושלים** וה**אג"מ** (יו"ד סי' לח). ועי' עוד בסמוך].

ג. כשמקפיד שהלחם לא יגע בבשר

ועי' **בהגהות אשר"י** (פכ"ה סי' ז) שכת' בשם **האור זרוע** (ח"א סי' תס טז): ע"פ הירושלמי דמצהו מן המובחר היאכ שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר, צריך להעביר מעל השלחן הלחם וכל מאכל שעלה עם הגבינה על השלחן וכו' יבא בשר ויאכל, עכ"ל. ולכא"ו ש"כ שהרי מהירושלמי שמענו דסליק הפת דין גמור הוא ולא מצוה מן המובחר. ועוד שבירושלמי מובאר דרק הפת חייב

לסלק ולא שאר המאכלים. (שו"ר באור זרוע גופא שהיה לו גרסא אחרת בירושלמי, ולא גרס "מעבר פיסת", אלא "מעבר" ותו לא, וכן העיר בחי' הרמ"ש בירושלמי). ועיינן **בערוה"ש** (אות טו) שכת' שבאמת ההגהות אשר"י היו מעלה יתירא על הא דמבואר בירושלמי הנ"ל, דיש להעביר הלחם "וכל המאכלים" שאכלו עם החלב ועם המפה ויפרוס מפה אחרת ולחם אחר וכלים אחרים ויאכל בשר, וכן המנהג הפשוט ברוב תפוצות ישראל, ע"כ. ומבואר דלהוציא הלחם שנאכל בסעודה מעיקר הדין הוא, אבל שאר המאכלים ה"ו מעלה יתירא.

ובאג"מ (יו"ד סי' לח) כתב דהאיסור לאכול לחם שנאכל בסעודה בשרית הוא רק על שיורי חתיכת הפת שאכלו בו הגבינה, או אף על החתיכה הקטנה שתדך כדי לאכול עמה הגבינה, שעל זו אינו נוהר כיון שחשב לאוכלה עם הגבינה, ולכן אף אם יאמר שלא נגעה בה הגבינה הוא כמלתא דלא רמיא עליה ולא אדעתיה. אבל פת גדולה שהיא עומדת בין למאכלי חלב בין למאכלי בשר, נוהרין בה, ואין לחוש שמא נגעה בה הגבינה או הברש. אלא שמי שרוצה להחמיר שלא לאכול כל הפת שהיה על השלחן של מאכל גבינה עם בשר או להיפוך, אף שאין חשש לדינא, יש בזה מעלה להרחקה יתירא וזהו כוונת ההגהות אשר"י הנ"ל, ע"כ. נמצא שהמעלה יתירא אף על הלחם עצמו שנאכל בסעודה והיינו על החלק שהשאיר בצד. [אלא דיש להעיר **שבבאר הגולה** (אות טו) הביא כמקור לדברי השו"ע, הירושלמי וההגהות אשר"י. ומשמע קצת שהירושלמי והגהות אשר"י דין אחד הוא, דלא כהנהר"ה"ש והאג"מ. אולם **בביאור הגר"א** עיין רק לדברי הירושלמי. ועיין עוד **בתורת חטאת** (כלל ו' אות ז) ו**בדרכי משה** (סי' צא וסי' א) שהביא דינו של הגהות אשר"י בלשון "צריך"].

ד. אכילת גבינה עם מאכלים שנותרו מסעודה בשרית

אלא דמש"כ הערה"ש שדברי ההגהות אשר"י שכתב ד"היאכ שאכל גבינה ורוצה לאכול בשר צריך להעביר מעל השלחן כל מאכל שעלה עם הגבינה, הוא מעלה יתירא, מסתבר דמייירי באופן שזוהר לקחת בסכ"ים נקי שלא אכל עמו בשר או גבינה, אבל בלא"ה יש לומר דלא גרע מפת. וכ"כ **בבדי השלחן** (סי' פט וסי' צט). [ומ"מ כז על בסתמא, אבל היכן שידוע שהשירות התבטלו בסי' המאכל מותר באכילה כיון שהשני. אלא שאין לעשות כן כחלתה כשדעתו לאכולו במין השני. ועי' בזה בגליון קס"ח. אמנם לענין לחם שנאכל עם בשר (או גבינה) משמע מהפוסקים שהוא אסור עם מין השני בכל גוונא, עי' לעיל אות ב].

ה. חיוב המתנה אחר אכילת חתיכה קטנה מבשר

מעתה יש לדון האם אחר אכילת מאכלים שיש להם שאריות בשר מחמת שנאכלו בסעודה בשרית וכדומה, חייבים להמתין שש שעות כדין האוכל בשר ממש, או דלמא כיון שהשאריות הינם בשר מונע אין חיוב להמתין.

ולכאורה נראה דאין חובת המתנה בכח"ש, דהנה כתב ה**ר"ן** (לו: ברי"ף ס"ד"ה אמר) דמי שאכל בשר ושהה קצת ואח"כ מצא בשר בין שיניו, אינו צריך להמתין מאותו בשר ממש, ומהיה קובל הפה מיהת בעינן, ע"כ. וכן פסק ה**רמ"א** (סי' פט סעי' א) דאם מצא אחר כך בשר בין השיניים **מסירו**, צריך להביר פיו קודם שילא גבינה.

ועיינן **בהפלאה** (סי' פט על סעי' א) שנקט ע"פ דבריהם דדוקא אם "מסירו" ולא בולעו אינו חייב להמתין, אבל אם בלעו צריך להמתין לדעת הסוברים דמשום מושך טעם אתנין עלה, **והעולם אינו נזהרים בזה**. ואפשר ש"יומסירו" שכתב הרמ"א לאו דוקא דאין במעט חשש המשכת טעם, מיהו הא חזו"ן באוכל או טועם שצריך להמתין ו' שעות ולא חילקו חז"ל בין רב למעט, ע"כ. ומיהו לכאורה דבריו תמוהים, שהרי אם הרי"ן אפילו חשש א"כ פשיטא דאינו חייב להמתין ו' שעות אחר שמתוך פיו. ומה שדייק מזה דכתב הרמ"א "מסירו", באמת ה**תורת חטאת** (כלל ע"ג אות א) השמיט תיבה זו (וכן **בערוה"ש** (סי' פט אות ה) לא הביאה). ולפ"ז מובן אמאי אין העולם נוהרין בזה. וכן דעת ה**גר"מ הלברשטם** (הכשרות פ"י הגה עח) דא"צ בכח"ג להמתין ו' שעות.

וכ"כ **במגילת ספר** (סי' פט אות ב). ולפ"ז י"ל דה"ה בני"ד שאין חובה להמתין ו' שעות אחר אכילת מאכל שיש בו שאריות בשר (אלא ד"י"ל דמ"מ צריך קנוח הפה). והאן לדחות דהרי"ן מיקל כי הברש מתעכל בין שיניו זה, שהרי הרי"ן (שם ד"ה אמר רב חטאת) פסק שיש שאין צריך להתעכל בשיניו (דלא כהרמב"ם). [ועי' לקמן סדרת המהר"ט לענין זה ולפי דבריו י"ל שההפלאה יודה להקל בזה]. ועי' עוד **בפת"ש** (סי' ק) שכתב ע"פ דעת ה**ש"ך** (סי' טז) דתבשיל "שהחוש בו" מעט שומן מותר לאכול אחריו גבינה או אם לא היה סי' נגד השומן, ע"כ. ומבואר דתבשיל שיש בו קצת ממשות שומן אין צריך להמתין לאחריו שש שעות. [ועיי"ש שבכר נהגו להמתין שש שעות אחר תבשיל של בשר כמבואר **ברמ"א** (סי' פט סעי' א), צ"ל שלא התיר הפת"ש אלא בגוונא דהשומן אינו עיקר התבשיל וכסדרת המהר"ט שהבאנו לקמן].

אלא **שהיד יהודה** (שם ארוך סי' ה) חלק על הפת"ש מתרי טעמי [א'] עד כאן לא התיר ה**ש"ך** אלא היכן שאין כוונתו לטעם הברש כלל, דכח"כ לא גזרו, אבל כשנותן שומן בכוונה בתבשיל ודאי צריך להמתין. [ב'] אף שה**ש"ך** התיר אפילו כשאין ששים בתבשיל נגד הברש מכל מקום לא נקטין כוותיה אלא במקום שיש ששים. [ועי' בזה בפת"ש שם והארכנו בזה בסי'ד בגליון קי"ט]. ועי' עוד ביד יהודה שם דמ"מ אם אכל התבשיל ללא הריגש בו טעם בשר מותר לאכול אחריו גבינה דאף דבעלמא אין סומכין על טעימת ישראל מ"מ בזה לכולן לסמוך, ע"כ].

ו. חיוב המתנה לאחר אכילת מאכל שיש בו שאריות בשר

מיהו נראה דאף היד יהודה יודה להקל בני"ד, דעד כאן לא החמיר שם אף במקום שלא כוון לתת טעם לתבשיל, כי סוף סוף איכא טעם ונמצא אוכל תבשיל של בשר, אולם בני"ד שהיו רק מעט בשר ועיקר התבשיל הינו תבשיל סתמי יודה שאין צריך להמתין. (ולפ"ז היד יהודה אינה פליג על דברי הרי"ן הנ"ל שמבואר מדבריו דאין מחמת אכילת קצת בשר משום חיוב המתנה).

שו"מ **במהרי"ט** (יו"ד ח"ב סי' יח ד"ה ועל הגלוסקאות) שכת' לענין בצקים הנילושים בשומן בשר הממולאים בפרות, דאין צריך להמתין לאחריהם שש שעות, ואפי' יש בנותן טעם בכיסוי שלמעלה, מ"מ מה שבתוכו רבה עליו ומבטלו, ע"כ. משמע מדבריו דאע"פ שאוכל את הבצק שיש בו טעם יחד עם המילוי, מ"מ כיון שהוא מבטל את טעם הברש ליכא משום משיכת טעם ולא בעינן להמתין אחריו שש שעות. וא"כ י"ל דה"ה בני"ד כיון שעיקר המאכל מבטל טעם שריות הברש. [ואף למאן דחושש לבשר שבין השיניים, מ"מ היכן שמעורב רק שאריות קטנות של בשר לית לן בה, וכן מוכח מהרי"ן והפוסקים המובאים לעיל באות ה', ודו"ק].

[המשך בעמ' הבא]

החולץ מנעליו האם צריך למהר ליטול ידיו

כתב המרדכי (פ"ח דברכות סי' קצ"ג) - ועל הדברים הצריכים נטילה אשר שאלת אם סגי בנקיין בעלמא בלא מים, דבר שא"ל להתברר בראיה ברורה אין לעשות פרוקא לסכנתא, וטוב להתמיר ליטול במים. ואלו שבעה דברים הצריכים נטילה אחריהם, ההולך בין המתים, ההולך מבית המרחץ, הנוטל צפרניו, החולץ מנעלים, הנוגע ברגליו, והחופף ראשו, וההולך מבתי"ב מהרי"ף.

וכיוצא בזה איתא בספר תשב"ץ קטן [פסקי מהרי"ם מרוטנבורג - סי' ע"ח]. וכ"כ הכל בו [סי' כ"ג דין הל' נט"י] בשם הר"מ.

(אלא דבחלק מכת"י של התשב"ץ איתא ברישא ההולך מבית האבל. ובאבודרהם נסבין [פ"ח] איתא משמיה דהתשב"ץ הקם מן המיטה. ובכל בו לא נזכר לא זה ולא זה אע"פ שכתב ואלו שבעה דברים זכו, וכנראה שנשמט אחד מהדברים.)

ובאורחות חיים (הל' נטילת ידים סי' ק) הוסיף על המנין וכתב - הדברים הצריכים נטילה הם ט', היוצא מבית המרחץ, הנוטל צפרניו, החולץ מנעליו, הנוגע ברגליו פני כשהגוף יחף וחלץ אותו לאלתר, החופף בראשו, היוצא מבית הכסא, ומי שנגע באמתו, ומי שמפליא כליו. ואז"ל מי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם ת"ח הוא תלמודו משתכח, ואם בור הוא יוצא מדעתו. ודך רחבה אינה זריכה שיעור, ולא כח אדם, ואינו מברך. אלא משום נקיין. והביא דבריהם בב"י [סי' טז]. וקבעם לדינא בשו"ע [סי' ד' ט"ח] בזה"ל - אלו דברים צריכים נטילה במים, הקם מהמטה, היוצא מבית הכסא, ומבית המרחץ, והנוטל צפרניו, והחולץ מנעליו, והנוגע ברגליו, והחופף ראשו. וי"א אף ההולך בין המתים, ומי שנוגע במת, ומי מפליא כליו, והמשמש מטתו, והנוגע בכינה, והנוגע בגופו בידו. ומי שעשה אחת מכל אלו ולא נטל, אם תלמיד חכם הוא תלמודו משתכח, ואם אינו תלמיד חכם יוצא מדעתו. ובביאור הגר"א [סי' כ"ח] כתב על דברי השו"ע ומי שעשה אחד וכו' - וברישא דמעשה תורה רב רבי ח' דברים זכו. ויש שם ג' חלקות. ועיינן בכל בו ובראשית חכמה.

וז"ל הריב"ת (כפי שהביאה הראשית חכמה - חופת אילהו רבה שער ח') - על שמונה דברים אדם מתפחד ארבעים יום וארבעים לילה ואינו יודע במה מתפחד, היוצא מבית הכסא ואינו מרחץ ידיו, והמקוי דם ואינו רוחץ ידיו ופניו במלח, והמשים מנעליו והמטיל מנעליו בין לעצמו בין לחברו, וההורג כינה או המפלא כליו, והמגלה צבאו, ונוטל צפרניו, והמשמש מטתו. על כל אחת מאלו צריך נט"י, עשה אחת מכל אלו ולא נטל ידיו אורחותיו מקולקלים, ותפלתו אינה נשמעת.

ולכתב בסדר היום (סדר נטילת ידים) - וכן ראוי לדקדק בזה כשנוטל צפרניו או מגלח שערו או שנוע במת ויוצא באלו הדברים שצריכים נטילה, צריך ליטול ידיו ככל האפשר להקדים, להסיר מעליו כח אותה סומאה ולהתרחק ממנה. והביא דבריו בא"ר [סי' ט"ז וסי' י"ב].

וכ"כ המג"א [סי' י"ח] על דברי השו"ע והיוצא מבית הכסא - ירחץ תכף כמו בשארית (וצי"ן מקורו בסדר היום). וכתב הפמ"ג [ח"א שם] - עי' מג"א. וא"ר סי' י"ב בכל הדברים ימחר מה אפשר ויטול מיד כי רוח רעה שורה על הידים.

וכ"כ במשנ"י [סי' ל"ח] צריכים נטילה - להסיר רוח רעה השורה עי"ז ועי"כ ימחר ליטול תיכף [וצי"ן מקור דבריו מהמג"א].

והנה במקור חיים (ג"ר החתן תלמיד הגר"ח וויטאל זצ"ל - סי' ד' סי' י"ח) כתב - כל הדברים הללו שאמרו חז"ל כי צריכים נטילה, לא פורש הטעם שלהם, ואין כולם מטעם אחד. כי יש בהם דברים שהם צריכים נטילה מפני רוח הטומאה ששורה על הידיים באותה שעה, וכגון הקם מן המיטה, כי מפני שיש לכן שרתה רוח רעה על הידיים בלילה. גם היוצא מבית הכסא צריך נטילה מפני כי רוח רעה נמצא שם ושורה על ידיו של אדם להכניס שם. וכן היוצא מבית המרחץ והנוטל צפרניו, אם מעט הוא. אמנם החולץ מנעליו והנוגע ברגליו גם החופף את ראשו, אין זה מפני רוח רעה אלא משום נקיית. אבל המולך בין המתים ומי שנגע במת הוא משום סומאה ושאר הדברים כג"ל. ע"כ. (והובא במח"ס [סי' ד' ו] ובא"ר [סי' י"ב].)

ובאורחות חיים [המבאר לארץ סי' ע"ח] הביא דברי הא"ר בשם המקור חיים, וביאר דנפק"מ איכא דבחולץ מנעליו ונוגע ברגליו בראשו דאינו משום ר"ר רק משום נקיית, א"צ למהר ליטול ידיו תיכף, משא"כ מצינן דמשום רוח רעה. והביא דבריו לדינא במשנ"י [סי' מא]. וכ"כ לדינא בנן איש חי [פרשת תולדות סי' ז] החולץ מנעליו או נוגע בהם, וכן הנוגע ברגליו, א"צ נטילה, אלא שירחץ ידיו פעם אחת משום נקיית. (אולם בספרו רב פעלים [אות"ח סי' ד] כתב דבדאי אף אם נגע ברגליו אחר שרחצם והם נקיית, צריך נטילה, כיון שהחוצניים נאחזים ברגלים.)

- מסקנא דדינא -

א' לחם שאכלו ממנו בסעודה בשירת אין לאכלו עם גבינה (וכל זה לענין החתיכה שחתכו מהכיכר ואכלו בה המאכל, אבל הלחם הנשאר בצד אינו נאסר). **ב'** שאר המאכלים שנאכלו בסעודה בשירת (כגון סלטים וכדו'), מעיקר הדין מותר לאוכלם במין השני אם נזהר לקחת בסכיים שני, אבל בלא"ה אין לאוכלם עם מין השני. וממשי כל זה כדעתם, אבל היכן שידוע שהשירות התבטלו בסי המאכלים מותרים באכילה במין השני. אלא שאין לעשות כן לכתחלה כדעתנו לאוכלם במין השני. אמנם לענין לחם שנאכל עם בשר (או גבינה) משמע מהפוסקים שהוא אסור עם מין השני בכל גוונא. **ג'** האוכל מאכל הנשאר מסעודה בשירת שיש עליו קצת שאריות קטנות מבשר או מרוטב של בשר, אינו חייב להמתין שש שעות על מנת שיוכל לאכול אחריו גבינה ממימ. (וכן הדין כשהגישו מאכל פרווה כגון אורז עם כף שיש בה שאריות בשר, שהאוכל את האורז אי"צ להמתין ו' שעות).

האם ציפורן שפירשה חוצצת

א. מקומות שחוצצת מיעוטת

מצינו בכמה מקומות שחוצצת מעכבת גוף האדם: [**א'**] נטילת ידיים [**טשו"ע** (רס"י ס"א)]. [**ב'**] טבילת גר. [**שו"ע** (וי"ד ס"י רסח ס"ב) ושי"ך (ס"ק ו-ר)]. וע"י **בנחמ"י** (ה"ה ס"ב כא). [**ג'**] **טבילת אשה**. [**שו"ע** (וי"ד ס"י קפח)].

והלכה היא דמדאו' (פרט לנט"י וטבילת עורה שאין ההלכה מדאו' אלא מדרבנן) רובו ומקפיד עליו חוצץ ושאינו מקפיד עליו אינו חוצץ. וגזרו רבנן על רובו שאינו מקפיד משום רובו המקפיד ועל מיעוטו המקפיד משום רובו המקפיד. [נלא דיעוין **בביאור הלכה** (ס"י פ"ח ד"ה וק) שכתב דלענין טבילת עורא חציצה היא דוקא ברוב. וע"י עוד **במ"ב** (ס"ס"י תרו ס"ק כו) ו**בכה"ח** (שם אות נח) לענין חציצה בטבילה של ע"כ יורה"ד. וע"י עוד בגליונות ע"א, פ"י, פ"א, צ"י, קכ"ח וקס"א לענין האם אזלינן אחר רוב בנ"א לענין ההקפדה והפרטים בזה]. ויש לדון לענין צפורן שנגנזה בחלקה וכדומה האם חוצצת.

ב. צפורן שפירשה מיעוטת [צפורן שנגנזה במיעוטת]

ורבמיה שנינו **בתוספתא** (מקואות ס"י כו) "אבר ובשר המדולדלים באדם הרי אלו חוצצין. רבי יונתן בן יוסף אומר צפורן שפירשה ובה הרי זו אינה חוצצת". ועי"ש שאמר (מקואות ס"י כו) "אלו שאינן חוצצין צפורן המדולדלת כו".

וע"י **בטור** (ס"י קצח) שפסק לענין טבילת מצוה, שצפורן המדולדלת שפירשה מיעוטת חוצצת, פירשה רובה אינה חוצצת. אבר ובשר המדולדלים חוצצין, ע"כ. וע"י **בב"י** (שם) שכתב דס"ל להטור דהלכה כרבי יונתן בן יוסף כיון דלא חזינן מאן דפליג עליה. [ועיין לקמן הטעם דלענין אבר ובשר לא מחלקינן בין פירשו רובו או פירשה מיעוטת].

אבל **הרמב"ם** (מקואות פ"ב ה"י"ד) פסק דבין פירשה מיעוטת בין פירשה רובה אינה חוצצת. ופירש **הב"י** (שם) דס"ל להרמב"ם שרבי יונתן בן יוסף (שמתחיל בין רוב למיעוט) יחידא הוה, ורבנן פליגי עליה וק"ל כותיהו.

ועיין **בשו"ע** (ס"י קצח ס"ג כא) (שפסק לענין טבילת מצוה) כהטור שאם פירשה מיעוטת חוצצת, ואם פירשה רובה, אינה חוצצת. אולם **בביאור הגר"א** (ס"ק כ) הביא דהלכה דעת הרמב"ם. וכן משמע **מהחכמת אדם** (ככל ק"ט אות טו). ו**בלחם ושמלה** (שמלה ס"ק כב) מבקום שרבו המקלין, וכפי הנראה בדיעבד ועבר הלילה יש לסמוך להקל. וכ"כ **הסד"ט** (ס"י קצח ס"ק קלח).

אלא **הש"ך** (ס"ק כו) כתב דאפי' לרמב"ם דס"ל דאם פירשה רובה אינה חוצצת, מ"מ לדידן דנוהגים דכל צפורן שעומד לקצוץ חוצצת וצריך טבילה שנית אם לא התכה הצפורן ה"ה הכא. [וע"י **בחת"ס** (על הש"ך שם) שכתב דלפי דבריו דוקא בעליונה של צפורן, אבל מי שהיתה לה מכה ורגילה לחדש צפורן חדשה ודוחה את הישנה אחת לאחת, התם אין חוצצת בתחתיתה של צפורן כיון שאין בידיה לקוץ, ע"כ. וכן צפורן חודרת אינה חוצצת כמ"ש **בשבט הלוי** (ו"י"ב ס"ב אות ג), ואכמ"ל].

ולכאורה דברי הש"ך צ"ע, דהרי מפורש במשנה שאם פירשה רובה אינה חוצצת, ואם כן מבואר שאין מקפיד עליו כלל, וכאמן דליתא דמי ואפילו עומד לקצוץ לית לן בה. שו"ר שכן תמה **הגר"ק שליט"א** (חוט שני ע"ב ד"ה והנה) ו**המשמרת הטהרה** (על ס"י קצח הגה 315). ועיין **בשיעורי שבט הלוי** (על הש"ך ס"ב כז).

ולכמה שחמירין כהש"ך אלא שעי' **בהר צ"ב** (ס"י סוף פ"ה קסב), **בבדי השלחן** (ס"ק קטו), ו**בלבושי עז** (שם תמצית אות ב), שנקטו להקל בדיעבד (שעבר הלילה) אף בפירשה מיעוטת. [ואם שכחה לקוצצה מעריש, תאמר לנויה לעשות עבודה כמבואר **במ"ב** (ס"י שם ס"ק ג), ואם אין גויה אפשר דבשעת הדחק סמכין על המקלין, עי"ש **במ"ב נבחושי שני** (ע"י שם ד"ה והא), ותשאל שאלת חכם. ולענין צפורן שברגל כתי' **בלחם ושמלה** (לחם ס"ק ג) שכיון שאין מקפידין אינה חוצצת בפירשה רובה אפי' לכתחלה. וכן פסקו **השיעורי שבט הלוי** (ס"כ"ס אות ה) ו**הגר"ק שליט"א** (חוט שני ס"ב כח אות ג ד"ה צפורן)].

ב. היכן חוצצת צפורן המדולדלת

והטעם לחלק בין פירשה רובה מיעוטת (למחמירים לעיל), ביאר **המרדכי** (שבוטות ס"י תשמז) דאם פירשה רובה אינה חוצצת דרובה ככולה, אבל פירשה מיעוטת חוצצת כיון דעומדת לפרוש וכבר התחילה לפרוש.

ועיין **בב"י** (שם) שהביא דברי המרדכי וכתב עוד ב' פירושים בזה: [**א'**] חוצצת רובה הרי יכולה להסירה בידה וכיון דאינה מסירתה מוכח שאינה מקפדת עליה, והוי' מיעוטת שאינו מקפיד דינו חופץ, אבל כשפירשה מיעוטת איכא לומר דקפדה ומה שאינה מסירתה ביד היינו משום דכיון פירשה אלא מיעוטת אינה נוחה ליתלש ביד, הילכך כיון דקפדה עלה חוצצת. ו**להרמב"ם** י"ל דגם בפירשה מיעוטת יכולה היא לתלוש ביד מה שפירש ומדלא תלשה אלמא לא קפדה וכ"ש בפירשה רובה. [**ב'**] הברייתא מיירי לענין חציצה הנמצאת ע"י הצפורן, אבל לענין הצפורן עצמה, ואם פירשה מיעוטת לדעת הטור כיון שרובה מחוברת הרי היא גוף ואם נמצא עליה דבר חוצץ מעכב, אבל כשפירשה רובה כבר אינה נחשבת מחוץ מהגוף וע"כ אפי' נמצא עליה דבר חוצץ אין בכך כלום, ואפי' נמצא מיעוטת המחובר נמי אינו חוצץ דבתר רובה גריד. והרמב"ם סבר דכיון דצפורן עומד ליקצוץ כיון שפירש מיעוטת כל מה שכנגד אותו מיעוטת ברובח האצבע עומדת ליקצוץ הילכך צופוץ דמי, ולפיכך אם נמצא עליו דבר חוצץ אינו מעכב, ע"כ.

והנה אע"פ שהביא כתב שדרך הנכון הוא הפירוש השני. מ"מ דעת **הב"ח** (אות כא) ו**הש"ך** (ס"ק כ) שהפשט הראשון הוא הנכון, והיינו שהיא עצמה חוצצת משום שפירשה אפילו לא נמצא עליה דבר חוצץ.

והט"ז (ס"ק כב) רוח אחרת עמו, וס"ל דודאי אין חציצה במה שנדבק עדיין כי לא היה מגולה מעולם שם, אלא על החלק הנפרש אמרין כן דאם רובו קיים ומיעוטת נסדק נמצא דמקום הסדק צר הוא ואין המים יכולין לבוא באותו הסדק, משא"כ אם נפרץ רובו נמצא שנותרו מקום הסדק ויכולים מים לבוא שם והוי' ריק לביאת מים, ע"כ. וכדרכו של הט"ז כתב **הלבוש** (שם), וכן נקט **החכמת אדם** (ככל ק"ט אות טו), וכתב שפ"א יש רק סדק כפיגמה בעלמא בצפורן לארכה דזה אינו עומד להתחך, או אפי' לרוחב הצפורן אבל אינו עומד להתחך, אע"פ שהוא רק מיעוטת גמור ואי"א שיבוא מים ביניהם אינו חוצץ, ע"כ. [ו**הפתיח זוטא** (שם) כתי' דאם הצפורן נסדקה לרוחבה אע"פ שפירשה אינה חוצצת, לפי שאינה עומדת להתחך. וכן פסק **בשיעורי שבט הלוי** (שם ס"ג כא אות ב על הש"ך ס"ק כז ד"ה וכתב הח"י)].

נמצא שלדעת הב"י אין דצפורן מדולדלת חוצצת, היינו דוקא אם יש לכלוך על הצפורן שפרשה, שבכה"ג אם פרשה מיעוטת חוצצת. ו**להש"ך** דהעמיה הריבוי שצפורן גלוף הוא החוצץ. ולפי **הט"ז** אין החיבור חוצץ אלא מקום החתוך המעכב ביאת המים לשם חוצץ.

ג. צפורן שנעקרה

ועיין **בב"י** (שם ד"ה והיכא) שכתב דהיכא דנעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע, הרמב"ם נמי מודה לחלק בין פירשה רובה לפירשה מיעוטת, דכל שפירשה רובה אינה עשויה להתרפאות וכאילו תלשה כולה דמי, אבל אם פרשה מיעוטת כיון שעשויה להתרפאות מהגוף היא חשובה.

והס"ט (שי"ט ס"ק מא) כתב דלפי ביאור הט"ז היכא דנעקרה הצפורן עצמה ממקום חיבורה באצבע, אפילו פירשה רובה נמי חוצצת, דהא נמי כואב בידך להחזיקה תמיד אל הגוף. וגם לענין שכתבו הפוסקים דצפורן שפירשה רובה אינה חוצצת כיון שיכולה להסירה בידה ונחה ואינה מסירה אינה מקפדת עליה והוי' ליה מעוטת שאינו מקפיד דינו חופץ, אבל כשפירשה מיעוטת איכא לומר דקפדה אלא שאינה יכולה להסירה בידה, מה"ט בצפורן עצמה שנעקרה מן האצבע אפילו פירשה רובה אי"א להסירה בידים מחמת הכאב וי"ל דקפדה וחוצצת, ועיין בב"י (שם), ע"כ. וכן נקט **העצי לבונה** (ס"י קצח ס"ט).

אולם **החכמת אדם** (ככל ק"ט אות טו) פסק שצפורן המדולדלת אפילו אם הצפורן עצמה פירשה מהאצבע, אם פירשה רק מיעוטת ורובה נשארה מחוברת חוצצת, ע"כ. מוכח מדבריו דאם פירשה רובה איכא חציצה כבה"ג. וכן נקט **בשיעורי שבט הלוי** (שם ס"ג כא על הש"ך ס"ק כז ד"ה וכתב, וכן הביא **במשמרת הטהרה** (על ס"י קצח ס"ק קמ)).

- מסקנא דדינא -

לענין נט"י: אין ציפורן שנגנזה מיעוטת לכתחלה יש לחוש משום חציצה, אבל אם אין בידו לתקנה יכול ליטול ידים בברכה. (דהרי לפי הב"י אין חציצה אלא אם יש לכלוך על הצפורן שפרשה, ועוד לדעת רוב הפוסקים כהרמב"ם שאפילו פירשה מיעוטת לא חוצצת וע"כ ע"פ"ש בשעת הדחק יש להקל לענין נט"י דק"לא). [**ב'**] צפורן שנעקרה במיעוטת חוצצת ואם ברובה אינה חוצצת. [**ג'**] אם נסדקה לרוחבה במקום הסמוך לבשר אע"פ שפירשה אינה חוצצת בכל אופן. [**ד'**] אם היתה מכה ומחמתה צומחת לו צפורן חדשה הדוחה את הישנה אחת לאחת, אין בזה משום חציצה.

לענין **טבילת מצוה וטבילת גר:** [**א'**] ציפורן שנגנזה רובה או מיעוטת חוצצת, ואין להקל רק בדיעבד לפי המבואר לעיל אות ב'. [**ב'**] ציפורן שנעקרה רובה או במיעוטת, חוצצת. ובדיעבד אם פירשה אינה חוצצת (ומה נחשב בדיעבד ע"י באת ב'). [**ג'**] אם נסדקה לרוחבה במקום הסמוך לבשר, אע"פ שפירשה, אינה חוצצת. [**ד'**] אם היתה מכה ומחמתה צומחת לה צפורן חדשה הדוחה את הישנה, אין בזה משום חציצה.

אולם הדברים צ"ב, דבברייתא משמע דאף החולץ מנעוליו צריך ליטול ידיו מחמת רוח רעה, דהרי תניא התם על שמונה דברים אדם מתפחד ארבעים יום וארבעים לילה ואינו יודע במה מתפחד וכו', והמשים מנעוליו והמטיל מנעוליו בין לעצמו בין לחברו וכו', על כל אחת מאלו צריך נט"י. עשה אחת מכל אלו ולא נטל ידיו אורחותיו מקולקלים, ותפלתו אינה נשמעת.

וכן נראה מדברי המרדכי שאחר שכתב שהדברים הצריכים נטילה הוי בכלל שכתב, מנה הדברים הצריכים נטילה ומנה בתוכם החולץ מנעוליו והנוגע ברגליו. וכן איתא בתב"ש ובכל בו.

[ואחר כן ראיתי דעמד על זה בתהילה לדוד נס"ק כ' וז"ל - הנך ז' דברים חשב התב"ש. וכ"כ המרדכי פ"י א"ד, אלא שבמקום הקם המטה כתב הולך בין המתים. וע"ז כתב שנשאל מהר"ם ז"ל אי סגי בנקיטין בעלמא בלא מים, והשיב דבר שא"א להבדר ראה ברורה אין לעשות פרקא לסכנתא. משמע שהיא דגם חולץ מנעוליו ונוגע ברגליו וחופף ראשו ויהא מטטס סכנה וצריך מים דוקא. והמב"י כתב בשם מקור חיים דהנך תלתא משום קניות. וע"ע].

ואף האורחות חיים מנה כולם בחדא מחתא, ועל כולם כתב דאם ז"ח הוא תלמודו משתכח ממנו ואם בור הוא יוצא מדעתו. וזאת אע"פ שכתב להדיא דכולם משום נקיין.

ומה שמעושת השי"ש שסתם ומנה כולם בחדא וכן, ועל כולוהו ימים ומי עשעה אחת מכל אלו וכו', כדברי האורחות חיים.

וכן מבואר בלבוש (ס"י"ח) שכתב אלו דברים הצריכים נטילה לאחרים מפני רוח רעה, הקם מן המטה וכו', והחולץ מנעוליו, והנוגע ברגליו, והחופף ראשו וכו'. ועל אלו אמרו חז"ל מי עשעה אחת מכל אלו וכו'.

וכן נראה מפשטות דברי המג"א [ס"י קכ"ח ס"י כ"ח], שעל דברי המג"א [ע"י ס"י"ח] שכתב דכשירדין להכניס מהדוכן לא יגעו במנעוליהם המטונפים ואם נגעו יטלו ידיהם לתפלה שיתפללו אחר כך. כתב - נ"ל דה"ה כשהם נקיים, וכמ"ש ס"י ד' ס"י"ח.

וכ"כ הגר"ז [ס"י קכ"ח ס"י"ח] - ואחר שירדו יזהרו שלא יגעו במנעוליהם המטונפים, ואם נגעו יטלו ידיהם לתפילה שיתפללו אח"כ. ואף אם אינם מטונפים צריכים ליטול ידיהם אם נגעו בהן מפני סכנת רוח רעה כמ"ש בס"י ד'. וציין מקורו מהמג"א.

וכ"כ המור וקציעה [ד"י] והחולץ מנעוליו - פשוט שהוא חוצץ לנוגע בהן אם הם קיימים מלוכלכין, משא"כ הדברים שנתפללו אח"כ. ואף אם אינם לית לן בה. והיינו טעמא דנסיב חולץ, דהוא מילתא שפיקתא דמשנעל אותן פעם אחת כבר שורה עליהן רוח רעה. דברגלים נמי פשיטא אפילו הם רחוצים וזהמא דבקה בהן ואותו רוח זהמא חלה על המנעלים מיד. מכל מקום נ"ל דתרתני בעינן נעל והלך בהן פעם אחת על הארץ.

[וגדולה מזאת מצינו בעולת המניח [ס"י"ח] דכתב דהחולץ מנעוליו צריך ליטול ידיו אע"פ שלא נגע כלל במנעוליו. ואם נגע בהם ולא חלצם סגי בנקיין בעלמא. וזלא כמג"א [ס"י"ח] דביאר דדוקא בחולץ בידיו צריך נט"י. (ועיין משה"ק על דבריו בא"ר ס"ק י"א)].

ואף המסקנות חיים [נגר"י"ח בפרך זצ"ל - ס"ק י"ח] כתב דמסתמיות הדברים משמע דהחולץ מנעוליו אפי' ללא נגיעה צריך ליטול ידיו. אולם מסיק ד"ל דדוקא בנוגע. וכן הכריע בקיצור הלכות דדוקא בנוגע.

וע"ע בדעת תורה דהכירי ע"פ דברי הרוקח נה"ל [ס"ה] דהחולץ מנעוליו ואינו נוגע בהם אינו צריך ליטול ידיו. וכתב דבריו ככריעם נגד כל האחרונים שנעלמו דבריו מהם ע"ש].

[כתב ע"י הרב ש. פ. שליט"א]

פניני מוסר

עניני שבת קדש - תפילת שחרית (א)

מגלת אמירת "לא אשר שבת" - "אתה נגילת בענייך כבוד השבח הזה ממה שמצאנו... שבכל השבחים אינן בהזחורה, ובשבח זה אמרו (שו"ע או"ח ס"י רפ"א ס"א) אם שגג אדם ולא אמרו - מחזירין אותו. לכן ראוי לומר אותו במינות גדול ובשמחה עצומה מאד.

"המנחיל מנוחה לעמו ישראל בקדושתו ביום שבת קדש" יתן האדם מחשבתו הודאה בשמחה עצומה מאד על המתנה הגדולה שתן לנו יום שבת קדש... ובדאי גודל טובת המתנה זו של שבת קדש היא ממש כגודל טובת המתנה של כללות התורה הקדושה, שנתן לנו כלי חמדה גנוזה, הבורא יתי"ש ויתעלה כידוע, ששקולה שבת כלל התורה כולה, ואת הכל נתן ה' אלקינו בעבור גודל אהבתו אותנו עם קדוש הישראל". (יסוד ושורש העבודה ח, ה)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"